

Ik, de Clown en het Universum

Hoe lichtheid en zorgeloosheid besmettelijk kunnen zijn

Toen een priester vijftien jaar geleden bij mij aanklopte, kon ik niet verwachten dat mijn werk als zorgclown ooit iets gemeen zou kunnen hebben met zijn leven als priester. De een wijdt zijn leven aan God en staat ten dienste van het spirituele pad, de ander is rebels en maakt overal een grapje van; ze lijken twee uitersten, maar beiden zijn ze op zoek naar verlichting, vertrouwen en zorgeloosheid, weliswaar op een geheel eigen manier.

De clown en de priester

De priester was uit Frankrijk naar Brussel gekomen voor een internationaal interkerkelijk evenement. Om de stad beter te leren kennen ging hij van deur tot deur om mensen te ontmoeten. Zo was hij bij toeval, aan het eind van een donker, doodlopend steegje, bij mij gekomen. Ik nodigde hem uit voor een warm kopje thee.

Wat ik voor de kost deed? Ik vertelde over mijn werk als zorgclown*. Het was alsof er een deur tussen twee schijnbaar ver verwijderde werelden opening, toen ik vertelde hoe het dragen van een rode neus mij toeliet dingen te doen die ik normaal gezien nooit zou durven of mogen doen; en hoe krachtig dat was. Hij vertelde dat hij iets soortgelijks had ervaren toen hij als jonge priester in Zuid-Amerika werkte en hem werd gevraagd uitdrijvingen te doen; iets wat hij daarvoor nooit had gedaan. Het was bij die gelegenheid dat hij zich realiseerde dat priester zijn iets veel groters en sterkers was dan hijzelf.

Als je een ziekenhuiskamer binnengaat en ziet hoe pijnlijk en confronterend het voor een kind is om zijn net geopereerde hand te openen en te sluiten, dan voel je je nutteloos. Maar als je de rode neus draagt, dan is de kans groot dat je dat kind mee kunt nemen in een spel waarin hij dezelfde bewegingen

---

* Ik gebruik de term *zorgclown* om te verwijzen naar alle clowns die in de zorgsector werken, o.a. in ziekenhuizen, bejaardentehuizen, woonzorgcentra voor mensen met een beperking, en alle gerelateerde plekken.

kan uitvoeren en er ook nog plezier aan beleeft. Als je dat meemaakt – en ik denk dat dit ook gold voor de priester en zijn exorcisme – kunnen er twee dingen gebeuren: ofwel ga je, verblind als je bent door het bereikte positieve resultaat, je ego vergroten en jezelf bijzonder voelen en prijzen voor je unieke kwaliteiten; ofwel erken je dat je dit mocht en kon doen dankzij de kracht van iets groters dan jezelf.

Dit grotere iets noem ik ‘de Clown’, met een hoofdletter C, en daarmee verwijs ik naar het archetype van de clown, dat groter, ouder en wijzer is dan de persoon die er zijn ‘voertuig’ van maakt, en dat sinds mensenheugenis een plek heeft in het grote theater dat maatschappij heet.

Clown en amerimnia

Hoe is het métier van de clown verbonden aan de oudchristelijke term ‘amerimnia’? Om daarop te antwoorden, neem ik mijn lezer best mee op een reis naar binnen en maak ik hem of haar graag deelgenoot van het gesprek tussen ‘ik’ en ‘de Clown’, een gesprek over de ‘clowneske’ manier om lichtheid en liefde te zaaien, en over hoe het Universum hierin een handje helpt.

Wat is er specifiek aan de manier waarop de clown een sfeer van zorgeloosheid creëert en invult? Wat gebeurt er vanbinnen om onthechting mogelijk te maken, en wat doet de clown ermee? Hoe maakt hij deze innerlijke verlichting besmettelijk en toegankelijk voor zijn publiek? En is dat een puur individuele zoektocht, of speelt het archetype er een rol in? Deze en andere vragen zijn aan de orde in deze bijdrage waarin mijn ervaring als zorgclown en clownsdocent nuttig is.

De etymologie van het woord ‘clown’

Er zijn twee belangrijke interpretaties van de etymologie van het woord ‘clown’, en in beide vinden we enkele waardevolle hints die helpen om te ontdekken in welke zin een clown zorgeloos kan zijn. Je kunt het woord ‘clown’ terug-

voeren tot het Engelse woord 'clod', wat betekent: een kluit aarde of modder. De term verwijst op een ietwat denigrerende manier naar een boer met kleren vies van het werken in de aarde, een doorgaans weinig intelligente, simpele ziel, met een boers, onaangepast gedrag. Hij is zonder zorgen omdat hij naïef is, hij is als een kind: nieuwsgierig, goedgelovig, iemand die zich laat leiden door zijn emoties en met twee voeten tegelijk de sloot in rent.

Terwijl naïviteit een bekend kenmerk is van de clown, onthult 'clod' ook een paar minder voor de hand liggende kiemen van zijn zorgeloosheid: nederigheid en vormeloosheid. Beschouwen we de clown als een klomp modder die onder schoenen kleeft en waarmee gelachen wordt, dan zien we zijn fundamentele nederigheid. De kracht van de clown is dat hij deze rol van de underdog met liefde op zich neemt. Hij aanvaardt in alle bescheidenheid, maar ook in volle pracht, zijn nederige rol, omdat hij snapt dat hij door zijn eigen mislukking zijn publiek in zijn kracht zet.

De clown als een vormloze klomp modder of aarde. Hij is in staat elke vorm aan te nemen die nodig is. Zoals we weten vertelt het bijbelse scheppingsverhaal over 'het stof der aarde' dat God gebruikt om met zijn handen de eerste mens te scheppen. (cf. Gen. 2,7) De clown is een vormveranderaar, open en flexibel. Hij is innocent als de eerste mens. Een zorgclown speelt geen van tevoren ingestudeerde acts, maar improviseert altijd met wat zich in het moment aandient. Hij neemt de vorm aan die 'juist' is om zijn publiek te laten stralen. Uit dit contact blaast de levensadem die de klomp zijn vorm geeft.

Voorouders

Hoewel het woord 'clown' pas voor het eerst opduikt in de Engelse literatuur rond 1560, lijkt de oorsprong van de figuur naar wie de term verwijst veel ouder te zijn. De clown zoals wij die in zijn huidige vorm kennen, bestaat pas enkele eeuwen. De clown van het circus duikt begin 19de eeuw op. Het vak zorgclown is dan weer pas eind jaren tachtig van de vorige eeuw ontstaan dankzij Michael Christensen en Patch Adams. Maar de figuur van de Clown gaat terug tot in de oudheid. Zoals de middeleeuwse hofnar vaak als enige het beleid van de koning op een humoristische wijze mocht bekritisieren zonder daarbij zijn hoofd te verliezen, zo waren er in het oude Egypte, het oude Griekenland, het Romeinse theater en het oude China en India soortgelijke figuren.

Zo kenden de Sioux-indianen heilige clowns, de zogenaamde heyoka's of 'teggengestelden' die door (satirische) tegenspraak, zowel in woord als in beweging, hun stam een spiegel voorhielden. Bijvoorbeeld door objecten bewust anders te gebruiken, de betekenis van woorden om te draaien, of tegendraads te reageren. Vele inheemse culturen kennen ook sjamanen of medicijnmannen die verantwoordelijk zijn voor de spirituele en fysieke gezondheid van de stam. Zij dragen kleurrijke rituele kleding en vreemde maskers, en met muziek en dans zorgen ze voor een rituele verbinding met de goden en de voorouders. Deze figuren zouden we kunnen beschouwen als de gezamenlijke voorouders van de dokter, de priester en de clown.

De heyoka.

Wat al deze historische figuren met elkaar gemeen hebben, is dat ze op een rebelse, lichtvoetige manier zorgeloosheid belichamen. Ze zijn 'outcasts' die in alle vrijheid, innerlijke rust, en liefde durven te spelen met de regels. Ze tonen dat regels relatief zijn. Ze staan los van het 'normale' leven, en toch zijn ze sterk verbonden met de maatschappij. Hun onthechting werkt als een lachspiegel. Hij toont aan de persoon die erin kijkt wat hij nodig heeft.

Een reis naar de binnenkant van het archetype

De Clown en de mens

Wat gebeurt er allemaal vanbinnen als iemand 'clownt'? We zouden kunnen zeggen dat bij die transformatie de 'mens' in de 'clown' kruipt, zoals je in een voertuig stapt.

De rode neus is het kleinste maskertje ter wereld, dat ontmaskert. Hij werkt als een loep voor de binnenwereld van de drager. De persoon achter de neus wordt zichtbaarder. Zijn of haar innerlijke wereld wordt gedeeld, het 'ik' wordt uitgedaagd om zich bloot te geven, open te zijn, kortom: eerlijk te zijn en te spelen. Door te spelen met de innerlijke wereld van zijn mens-zijn wordt hij een universeel voorbeeld waaraan het publiek zich kan spiegelen, omdat het zichzelf erin herkent. Dit vraagt van de mens vanbinnen om tegelijk verbonden met én onthecht te zijn van zijn emoties, gedachten en reflexen. Relativeren én er compleet in duiken tegelijk. De clown en de mens staan tegelijk samen op één punt én naast elkaar. De mens gaat op in de clown, met als gevolg dat de clown de mens doet groeien.

Hier en nu: amerimnia dankzij vrijheid van verleden en toekomst

Een van de eerste oefeningen die ik nieuwe studenten voorstel heet 'de geboorte van de clown'. Vanuit een meditatieve houding vraag ik de studenten, met de ogen gesloten, een rode neus op te zetten. Hierdoor vindt een diepe transfor-

© foto: Débora Coringa.

© foto: Philippe Guillot.

matie plaats: er ontstaat een verhoogde staat van bewustzijn waarin de werkelijkheid intenser én lichter wordt ervaren. De deelnemers komen dichterbij zichzelf, de wereld komt sterker binnen, met meer details, met meer emoties. Alles wordt beleefd alsof het voor de allereerste keer gebeurt. Zonder oordeel of concept lijkt alles interessant. Het wonder achter alles laat zich zien. Langzaam onderzoeken de ‘pasegeboren’ clowns, vanuit dit nieuwe ‘zijn’, wat zich toevallig aandient. Ze doen dat vol overgave, met frisse nieuwsgierigheid en lichtheid. Ze spelen op een natuurlijke wijze.

Door deze oefening laat ik mijn studenten kennismaken met een van de meest eenvoudige en toch moeilijkste zijnswijzen van de clown: in het *hier en nu* zijn. Zonder aan een verleden vast te zitten, benadert de clown de dingen die op zijn pad komen met een open, naïeve en nieuwsgierige blik. Ook zonder de toekomst te veel betekenis te geven. Hij plant niet waar zijn spel naartoe gaat, maar is verwonderd over wat er gebeurt, en volgt wat in gang is gezet. De clown wacht zonder te wachten, hij *is*. Los van verleden en toekomst, erop vertrouwend dat het komende goed zal zijn.

Tijd: amerimnia dankzij vrijheid van de eigen innerlijke wereld

Een clown heeft alle tijd van de wereld. Hij hoeft niets. Hij is meester over de tijd, niet andersom. In het *hier en nu* zijn betekent voor de clown niet alleen een naïeve relatie met de buitenwereld, maar ook een specifieke manier om de eigen innerlijke wereld te beheersen.

Bij confrontaties allerhande, vanbuiten of vanbinnen, ontstaan emoties, gedachten, reflexen of blokkades. Stel, iemand geeft je een klap. Waarschijnlijk zul je daar vrijwel onmiddellijk, bijna instinctief, op reageren, bijvoorbeeld door terug te vechten (woede) of te vluchten (angst). Zo doet de clown niet. Hij neemt rustig de tijd om aandachtig zijn fysieke pijn en zijn emotionele storm te proeven. Door de reactie uit te stellen, door de vele facetten te verkennen van wat zich afspeelt in de gevoelswereld, is de clown in staat alle mogelijkheden van het moment volledig te omarmen.

Tijd nemen geeft vrijheid. Er komt ruimte tussen het ‘ik’ en de ‘clown’, tussen het ‘ik’ en het ‘waargenome’. Er ontstaat ruimte om te relativieren, om een keuze te maken in de reactie, om los te komen van emoties en instinctieve oordelen. Normaal, gek, poëtisch, absurd, alle mogelijke reacties worden keuzes op hetzelfde niveau. Het moment wordt bijna eeuwig. In zekere zin behandelt de clown de eigen innerlijke wereld met dezelfde naïviteit en speelsheid als hij heeft met de buitenwereld: de emoties zijn versterkt en intens, maar nu is het mogelijk er vrij en speels mee om te gaan. De reactie op de oorveeg kan dus alles worden wat een mens zich maar kan voorstellen.

Stilte: amerimnia dankzij het onbekende

Een van mijn studenten zei ooit: “Clownerie is als parachutespringen, maar dan zonder parachute.” Dat klopt. Als een clown improviseert, duikt hij in het diepe, in het onbekende. Wij reageren vaak op het onbekende met paniekgedrag, of door naar iets vertrouwds te grijpen. De ‘clown’ daarentegen maakt van het onbekende, van het niet-weten, zijn vriend. Hij durft te verdwalen zonder zichzelf te verliezen. Dat kan alleen door innerlijke stilte toe te laten. En enkel met het vertrouwen dat hij kan vliegen, zal de clown zo’n sprong maken zonder parachute.

Amerimnia dankzij de cadeautjes van het Universum

Ooit gaf ik les in Italië aan een groep clowns over de ‘ping-pong’, een techniek voor een duo clowns waarin slechts één clown tegelijk speelt: de ene clown observeert in stilte om zo gevoed te worden door het spel van de andere clown. Dit lijkt makkelijk, maar vaak wordt het nogal troebel wie de focus heeft. Zo ook in die bewuste les. De twee clowns waren vaak tegelijkertijd en door elkaar aan het spelen. Toen kwam er een vlieg die op het gezicht van een van de clowns neerstreek. Ik vroeg: “Wie heeft de focus?” Ze snapten beiden dat het de vlieg was. De twee clowns deden niets anders dan naar de vlieg kijken die over het gezicht van de clown liep, wat natuurlijk de emoties van de clowns voedde. Toen vloog de vlieg weg. Beide clowns schoten weer tegelijkertijd in gang. Tot de vlieg enkele seconden later op het gezicht van de andere clown ging zitten. De vlieg had de focus, de clowns hoefden enkel de aandacht bij hem te leggen en verder niets te doen dan in stilte te voelen. Het publiek zat op het puntje van zijn stoel. Zo vloog de vlieg een paar keer tussen de gezichten heen en weer om uiteindelijk in de mond van een van de clowns zijn laatste adem uit te blazen. Er volgde een grote ontlading, bij de clowns en het publiek. De improvisatie was ten einde.

Tijdens mijn clownslessen praat ik vaak over het leren zien van de cadeautjes van het Universum. Als we het vertrouwen koesteren dat er altijd iets zal komen, kunnen we de stilte toelaten, kunnen we spelen zonder het spel (de toekomst) te forceren. Als we dan vastlopen en niet weten wat we moeten doen, hoeven we alleen maar te luisteren en te accepteren dat we het niet weten. In die stilte zal er altijd iets gebeuren om het spel weer op gang te

brengen. Een bel die in de verte rinkelt, een kat die binnensluipt, het licht dat verandert, een verpleegster die op precies het juiste moment binnenkomt, enzovoort. Dit zijn de cadeautjes van het Universum. Ze helpen wanneer dat nodig is. Als je gelooft en luistert, wordt het makkelijker om het onbekende met vertrouwen tegemoet te treden, en te blijven spelen.

Tentakels van de liefde: de clown-octopus als belichaming van amerimnia

Bernadette heeft handen vol met rimpels. Ooit kon ze er alles mee doen. Nu lukt het nog amper om zelf soep te eten. Ze woont op een gesloten dementie-afdeling, want ze raakt snel de weg kwijt. Ze zegt niet veel meer, zit voor een groot deel stil in een zetel. Dan hoort ze een bekend melodietje, en begint ze zachtjes mee te neuriën.

Voor Bernadette staat een man, met een instrument, een mooi kostuum en een rode neus midden op zijn gezicht. Ze denkt hem te herkennen, en haar ogen stralen. “Dat is lang geleden”, zegt ze. Ze lacht. De clown kijkt terug, hij ziet haar stralen. “Ja, dat is lang geleden.” Na deze zin, stilte. Bernadette zucht diep van opluchting en lacht. De clown zucht ook. Dit gesprek herhaalt zich, precies deze twee zinnen worden wel tien keer gezegd. De clown lacht mee, ook al weet hij niet waarom. En elke keer straalt Bernadette, haar emotie groeit en verdwijnt weer, soms ligt ze dubbel van het lachen. Aan de binnenkant van haar ogen ziet de clown allerlei oude herinneringen passeren. Hij weet niet welke, maar dat is ook niet belangrijk. Hij vraagt er niet naar, maar is in stilte getuige van het stralen van Bernadette. Hij neemt haar hand en zegt dat ze mooie handen heeft, en geeft er een kus op. Wanneer de clown weggaat wuift Bernadette hem nog lang na.

De clown beleeft de wereld vanuit zijn hart. Hij houdt van alles wat hij tegenkomt met een kinderlijke naïviteit, vol overgave, zelfs voor dingen die een negatieve emotie oproepen. Vanuit deze onvoorwaardelijke liefde voor alles treedt hij ook in contact met zijn publiek. Zonder oordeel of verwachting zoekt de clown contact met de mens achter de ziekte of de handicap. Dit contact is de basis van het spel. De levensadem die de klei vormgeeft. Niet de

© foto: Ditta van Gent

© foto: CliniClowns.

clown is belangrijk, maar zijn publiek. Hij staat ten dienste van zijn publiek, zoekt hoe hij de persoon voor hem kan laten stralen.

Ook hier is tijd belangrijk. Door leegtes in een gesprek niet op te vullen, en vanbinnen stil te zijn, kan de clown aandacht schenken aan zijn publiek, zodat deze zich kan uiten. Hier past de metafoer van de octopus die zijn kleur en vorm kan afstemmen op zijn omgeving en zijn emoties. Met zijn tentakels 'luistert' hij voortdurend naar zijn publiek, speurend naar emotie, en past hij zijn spel aan, zodat dit een positieve invloed heeft op de beleving van zijn publiek, met als doel het publiek te helpen voelen, zich te uiten en te stralen.

De clown als ontdekkingsreiziger

Marnix heeft een diepe vorm van autisme. Hij heeft moeite om contact te leggen met anderen. Hij zit het grootste deel van de dag op zijn kamer, ritmisch heen en weer schommelend terwijl hij gromt. Dit kalmeert hem. Als ik bij hem clown ben, probeer ik mezelf leeg te maken, me af te stemmen op zijn universum. Ik ben een ontdekkingsreiziger, op zoek naar Marnix. Ik leg me naast hem op de grond, wiegend en grommend op zijn ritme. Hij kijkt me even aan. Wie is dat? We tasten elkaar af. Ik neem het risico soms iets te nieuws voor te stellen in het ritme, spelend met het gegrom. Wiegen wordt een soort dans, grommen een lied. Een tijdlang kijkt hij me aan. Even verschijnt er een glimlach op Marnix' lippen en zucht hij van plezier. We delen dit moment. De aanwezige begeleiders staan verbaasd en verwonderd te kijken. Marnix toont een gedrag dat ze maar zelden zien: contact.

De clown kan en doet dingen die anderen vreemd vinden. Zoals mee grommen of zelfs op de grond gaan liggen. Hij kan en mag dit, sociale regels of conventies staan niet in de weg. Sterker nog, het is de maatschappij die de clown deze vrijheid geeft. Net zoals de heyoka's bij de indianen de taak hebben om hun stam een spiegel voor te houden, zo heeft ook de clown tegenwoordig een contract, een functie. We verwachten dat hij zich niet aan de regels houdt, dat hij de grenzen van het 'normale' opzoekt (en overschrijdt). Het publiek geniet van deze rebel die dingen durft te doen die niet toegestaan zijn, zijn gevoelens durft te tonen, het waagt te zingen en te spelen. Immers, hij confronteert ons daarmee met onze tekortkomingen en menselijkheid.

Alles is mogelijk: amerimnia dankzij liefdevolle, verbindende rebelsheid

Een van de grote innerlijke werken van een clown is dus om zo vrij mogelijk te zijn van de 'normale' interpretatie van de werkelijkheid: de clown neemt een loopje met de gangbare wetten en verwachtingen, hij speelt met de wereld om hem heen, hij maakt die elastisch, magisch of absurd. Wat lelijk is wordt mooi, wat klein is wordt groot, wat vervelend is wordt fijn. Juist omdat de clown volgens een andere logica reageert, creëert hij humor, poëzie en ontroering.

De clown: tegendraads en rebels. © foto's: (1) Haitoet; (2) Benoît Deniaud.

Een clown mag echter niet aangezien worden als een alien, een vreemdeling. Hij deelt juist zijn menselijkheid en normale emoties met de wereld. Hij slaat de brug tussen het vrije denken en het publiek. Hij is de vertaler van de vrijheid. De connectie tussen het hogere en de mens. Juist doordat de clown contact houdt met heel gewone en natuurlijke gevoelens, en hij er diep, openlijk en oprecht mee verbonden is, kan hij spelen met de wetten van wat als 'normaal' wordt beschouwd en wat algemeen wordt verwacht. Hij toont dat regels slechts regels zijn, dat de werkelijkheid relatief is, en dat we ermee kunnen spelen.

Het publiek bereiken

Stel je voor, je zit in een wachtkamer van het ziekenhuis, vol spanning voor het onderzoek dat komen gaat. Plots komt er uit het niets een paradijsvogel binnengevlogen. Hij zweeft even stilletjes door de ruimte, en blijft voor jouw neus stil hangen. Hij kijkt je aan. Zijn verenpak lijkt licht te geven en voortdurend van kleur te veranderen. Hij vliegt een pirouette, fluit een prachtig lied en geeft je een kus op je neus, voor hij weer wegvliegt. Waarschijnlijk vergeet je dan even de spanning die je had, is je energie veranderd en voel je je bijzonder.

In mijn lessen vergelijk ik het clownsbezoek wel eens met dit verhaal. De clown is de paradijsvogel die je energie verandert, je verbindt met het wonder van het moment en je het gevoel geeft speciaal te zijn. Zijn innerlijke vrijheid, vertrouwen en speelsheid zijn de tools om zijn publiek te bereiken, om zijn publiek iets te doen voelen, om het gevoel op te wekken met zichzelf en het leven verbonden te zijn. Hoe kan de amerimnia van de Clown besmettelijk worden voor het publiek?

© foto: Filip Spoelders.

© foto: Bart Walter.

Spelen, spelen en nog eens spelen, ofwel: de besmettelijke amerimnia

Van het woord 'clod' begrepen we hoe belangrijk het is voor een clown om van vorm te veranderen, om open te staan voor verandering. Hoe doet hij dat concreet? Spelen! Door te spelen worden veel nieuwe verbindingen in de hersenen gelegd. Ons 'zijn' is geen vast gegeven, het is in voortdurende transformatie. Spel helpt om in transformatie te blijven, om blokkades op te heffen, om meer te durven zijn dan wie of wat we zijn.

Kinderen spelen van nature. Hun spel helpt om persoonlijkheid, motoriek, zintuiglijkheid, taalvaardigheid, denkvermogen, sociale interactie en emoties te ontwikkelen. In een veilige setting herbeleven ze gebeurtenissen, tasten ze grenzen af, ervaren ze emoties en hebben ze plezier. Spel is een lichte vorm van de werkelijkheid, waarin het kind in zijn kracht staat. Tijdens het spel creëert het kind de wereld en de grenzen ervan. Het zoekt ook van nature hoe het is om grenzen even te overschrijden, om het gevaar op te zoeken. Om zo de comfortzone uit te breiden. Naarmate de leeftijd vordert, neemt het spel een andere plaats in. We vergeten hoe goed het is om te spelen, vinden dat een volwassene dat niet meer mag, of vinden andere spelvormen uit die wel bij ons passen.

De clown is een kind in een volwassen lichaam. Hij kan helemaal opgaan in het spel, terwijl hij tegelijkertijd de controle behoudt. In tegenstelling tot een kind is een clown niet bezig met het spel omwille van zichzelf, maar probeert hij zijn publiek te 'besmetten'. Hij is zich bewust van het proces achter het spel, en hij gebruikt het spel als middel om zijn publiek uit te nodigen ook te spelen, te voelen en te transformeren. Dit is vooral belangrijk voor zorgclowns, die werken in de context van ziekte en fragiliteit, de context waarin kinderen (en volwassenen) zich soms zo slecht voelen dat spelen moeilijk wordt. De clown kan wonderen verrichten door een kind weer even helemaal kind te laten zijn.

Liefdevol uitdagen

Noah had zijn been gebroken, en om het goed te laten genezen, moest hij wekenlang in een harnas hangen en in zijn bed blijven. Hij speelde niet veel meer en was snel bang. Hij had zich wat apathisch teruggetrokken in het kleine wereldje van zijn bed. Toen we als zorgclowns binnenkwamen, speelden we eerst in de deuropening, een veilige afstand. Stiekem piepte Noah met zijn nieuwsgierige ogen soms van achter zijn knuffel vandaan, om zich dan snel weer te verstoppen. We maakten een mooi muziekje en bliezen zachtjes wat bellen door de kamer.

Noah richtte zijn blik op. Zijn wereld was een stapje groter geworden. We konden voorzichtig dichterbij komen. Een van de bellen kwam dicht bij Noah, en hij prikte hem kapot. Dat vond hij leuk. We bliezen nog meer bellen, en hij sloeg ze met steeds meer plezier kapot. Hij schreeuwde het soms uit van de pret. Toen kwam mijn kleine knuffel Girafjegirafje er ook bij. Samen met Noah

Clown Haitoet met ijsgoochelaar Werner Smit. © foto: Haitoet.

genoten ze van al die bellen die uiteenspatten. En toen waren er plots geen bellen meer. Noah keek wat sipjes, en Girafjegirafje wilde ook nog spelen.

Toen kreeg Girafjegirafje een idee: Noah mocht hem laten vliegen, hem door de ruimte gooien. Eerst pakte Noah hem wat terughoudend vast, maar plots gooide hij de knuffel met volle kracht de ruimte in. Girafjegirafje schaterde van het lachen. NOG! Een aantal minuten vloog Girafje door alle hoeken van de kamer, eindigde zelfs in de gang. Noah barstte in lachen uit. De moeder zei dat het de eerste keer was in weken dat ze haar kind had zien lachen. Toen de clowns weg waren, heeft Noah nog een hele tijd met zijn moeder gespeeld. Door de grenzen in het spel stap voor stap te verleggen, vond Noah een kanaal om zijn emoties te uiten en weer te spelen.

De clown tast met liefde de grenzen af van wat mag en kan. Hij durft dingen die anderen niet durven. Daardoor zit zijn publiek op het puntje van zijn stoel, of ligt het achterover van het lachen. De clown heeft weet van de comfortzone, respecteert die, maar zal ook uitdagen om deze via de veilige realiteit van het spel te verlaten, net zoals het kind dat groeit door te spelen.

De kracht van de fantasie

Arno zal een operatie ondergaan. Ze komen hem zo halen. Met bed en al zal hij naar de operatiekamer gereden worden. Mamma mag mee. Hij heeft een slapeloze nacht achter de rug, zo gespannen is hij. Dan gaat de deur open, de dokter... Neen, het zijn de clowns. Ze zeggen dat ze een reisbureau hebben opgericht. Arno wil wel vliegen! Zijn bed verandert in een vliegtuig, een luiert

is zijn vlieghelm, zijn knuffel de copiloot. De clowns vliegen in de lucht naast hem met hem mee, en soms komt ook een varkentje langs gevlogen. De reis naar de operatiekamer gaat te snel! Arno heeft de hele tocht gelachen, en als ze hem achterlaten voor de operatiekamer is hij ontspannen.

De werkelijkheid van de clown bestaat uit het ene wonderlijke moment na het andere, maar de clown voegt ook dingen toe aan de realiteit als hij dat nodig acht voor zijn publiek. Hij maakt de realiteit elastisch. Zijn wereld is de wereld van dromen en magie, een plek waar alles mogelijk is. Hij creëert voortdurend nieuwe situaties én gelooft ook dat ze echt zijn. Zo nodigt hij zijn publiek uit om met hem mee te doen. Soms maakt deze fantasie het mogelijk om moeilijke dingen bespreekbaar te maken. Door het een andere vorm te geven, uit te vergroten, magisch of poëtisch te maken, is het mogelijk om met een probleem, emotie of ziekte te lachen.

Godsgeschenken: amerimnia dankzij problemen

Toen Maartje op de oncologieafdeling lag, werd bijna alles voor haar beslist. De artsen bepaalden wanneer ze naar een onderzoek moest, en Maartje snapte helemaal niets van al die medicijnen en die onderzoeken: ze had het gevoel dat die haar nog zieker maakten. Ze moest al om halfvijf avondeten, en het was nog niet eens zo lekker. Bovendien kon ze ook niet naar dansles; ze voelde zich machteloos. Toen kwam er een clown op bezoek, hij leerde haar een paar toverspreuken, dat was leuk. Maar toen hij wegging viel hij op de grond. Het lukte hem niet om weer op te staan. Gelukkig kon Maartje, dankzij haar nieuwe toverkrachten, de clown op afstand besturen. Maartje was de enige die hem kon helpen. Van pure opluchting maakte de clown muziek en samen dansten ze een vreugdedansje.

Een clown is een meester in falen. Voor hem is elk probleem een geschenk, elk ongelukje een geluk, elke emotie is oké, positief én negatief. Een zwakte is voor de clown een kans om zijn menselijkheid te delen. Als de clown bewust deelt wat zijn probleem met hem doet, en ermee speelt, dan raakt hij zijn publiek. De clown zoekt problemen niet op, ze komen op zijn pad, net zoals ze in ieders leven opduiken. Het grote verschil is dat de clown niet probeert om de problemen te verbergen. Door ermee te spelen geeft hij het publiek de mogelijkheid om te lachen met het grote drama van het mens-zijn. Door zijn hulpbehoefendheid te omarmen kan de clown kan zijn publiek terug in zijn kracht zetten. Even helemaal mens laten zijn.

Dankbaarheid

Steeds meer word ik me er bewust van hoe dankbaar ik moet zijn dat ik in de huid van een clown mag kruipen; en hoe nederig ik word bij het besef dat het archetype van de Clown zoveel wijzer is dan ikzelf. Dankzij hem kan en mag ik dingen beleven, die ik als simpel mens waarschijnlijk nooit zou beleven. Door Clown te zijn, geven kinderen en volwassenen me vaak en snel hun vertrouwen, delen soms zeer persoonlijke verhalen; zo kan ik eventjes momenten

© foto: Remco Thys.

van licht geven in het fragiele leven. De Clown verrijkt mij als mens, elke dag weer. Graag zou ik in mijn dagelijkse leven net zoveel lichtheid, verbondenheid, onthechting, menselijkheid, spel, vrijheid, wonder en stilte ervaren als wanneer ik in de Clown kruip.

Het is nog mooier om te zien dat, dankzij de archetypische dimensie van de Clown, lichtheid en zorgeloosheid besmettelijk zijn en voor verbondenheid zorgen. De Clown leert ons spelen, laat ons lachen om onze zwakheden en nodigt ons uit om onszelf en de wereld niet zo serieus te nemen, terwijl we vol overgave in verbinding blijven met het leven en met de hogere liefde. Hij doet ons beseffen dat de schoonheid in alles kan zitten, in het kleinste ding maar ook in dat wat moeilijk lijkt. We beseffen hoe relatief alles is. De Clown laat ons zien dat stilte een vriend kan zijn als alles onbekend is, en dat het wel degelijk mogelijk is om met een open hart te vertrouwen op wat er op ons pad komt. In één woord, de Clown opent voor iedereen de deur naar amerimnia, de poort naar de zorgeloze wereld.

Bart Walter speelt al achttien jaar als clown in de zorgsector, o.a. met vzw de Zorgclowns, waarvan hij een van de oprichters is, voor kinderen, mensen met een beperking of dementie. Via zijn school ClownSense geeft hij naast een opleiding tot clown in de zorg ook internationale workshops, coachings- en clownretraites. Info: www.clownsense.eu en www.zorgclowns.be.